

Samen de Zorg® – voor een optimale binding tussen gescheiden ouders en hun kinderen.

Inleiding

In hun boek "Kind in bemiddeling" beschrijven advocaat scheidingsbemiddelaar Cees van Leuven en psychologe Annelies Hendriks de transformatie van ex-partners in collega-ouders en de kindermomenten in bemiddeling. Dit boek verdient het te spreken van een nieuwe episode. De auteurs zijn erin geslaagd een methodiek aan te reiken, waarbij een eerste mogelijkheid voor kinderen werd geboden zich tegenover de bemiddelaars te uiten over de scheiding van hun ouders.

Negen jaar na de introductie van deze bemiddelingsmethode volgt de wetgever met een verplicht ouderschapsplan voor scheidende ouders. Uit de parlementaire stukken en de toelichting op de wet blijkt hoezeer het model van de auteurs als kader heeft gefungeerd. Kijkend naar het kinderconvenant dat door de auteurs wordt aangereikt en al door vele scheidingsbemiddelaars als raamwerk wordt gehanteerd voor het ouderschapsplan valt echter op dat de plek van kinderen binnen scheidingsbemiddeling uiteindelijk nog veel te gering is. Het sluitstuk van de bemiddeling, het echtscheidingsconvenant, bevat slechts enkele personalia van de kinderen naast de besluiten die de ouders over en ten behoeve van hun kinderen nemen. Wat ervoor nodig is de positie van kinderen continu te borgen en te kunnen spreken van een pedagogisch verantwoord ouderschapsplan zetten wij graag voor u uiteen.

Kind en echtscheiding

Het is een utopie te denken dat kinderen geen negatieve gevolgen ondervinden van een scheiding van hun ouders. Een ieder kent wel een situatie in de nabijheid dat hier model voor zou kunnen staan. (Voor een verwijzing naar relevante studies zie de voetnoot met betrekking tot de geraadpleegde literatuur¹). Hoe goed je als ouders in staat bent samen met één mond in gesprek te gaan en te blijven met je kinderen over de aanstaande scheiding, kinderen zullen juist vanwege het waardevolle van de band met hun ouders niet vrijuit met hen spreken. Twijfel, schaamte, gêne zijn slechts enkele voorbeelden van emoties die, hoe licht zij ook mogen zijn, kinderen ervan kunnen weerhouden hun gevoel en gedachten te delen met hun ouders. Om maar niet te spreken van sterkere emoties zoals angst, verdriet en boosheid. Kinderen hebben een sterk loyaliteitsgevoel naar hun ouders. Zij verdienen het een plek te krijgen waar ze zich tegenover een vertrouwenspersoon kunnen uiten. Waar ze vragen kunnen stellen. Waar zich een dialoog kan ontwikkelen. Dat vereist niet alleen een andere deskundigheid maar ook een andere rol dan die van mediator.

Het opvallende is dat Van Leuven en Hendriks in hun boek Kind in bemiddeling hun nawoord als volgt afsluiten: *"Wij spreken de hoop uit dat, na lezing van dit boek, valt in te zien dat samenwerking tussen de twee disciplines, recht en psychologie, een goede, bijna onontkoombare rol speelt in bemiddelingen aangaande de zorg voor kinderen na scheiding van de ouders. Wij wensen ouders en kinderen betrokken bij scheiding toe, dat in de nabije toekomst de in dit vakgebied gespecialiseerde advocaten, notarissen en psychologen elkaar zullen vinden in het boeiende werk van bemiddeling en zó deze ouders en hun kinderen van elkaar's kennis, vaardigheden en talenten zullen laten profiteren"*. Negen jaar na dato is ons initiatief onder de noemer Kind en echtscheiding.nl het eerste serieuze initiatief dat deze interdisciplinaire samenwerking als middel centraal stelt ten einde te kunnen spreken van een pedagogisch verantwoorde bemiddeling.

Samen de Zorg®

Scheiden in materiële zin kan van korte duur zijn. Ouders blijf je de rest van je leven. Daarom hebben wij het project Samen de Zorg® ontwikkeld. Een onderzoek naar de beleving van kinderen van de scheiding van hun ouders.

Dit onderzoek vindt plaats in een kindvriendelijke omgeving buiten het juridische proces of de mediation. Een kind is er bij gebaat zijn verhaal te doen bij een echte professionele familiesdeskundige. Zo ontstaat er een echte meerwaarde. Voor het kind zelf, doordat er

een mogelijkheid wordt geboden zich zonder conflictgevoelens met betrekking tot loyaliteit naar de ouders te kunnen uiten. Voor de ouders, omdat de professionele kijk van de familiedeskundige, die met hun kind spreekt, bijdraagt aan een zuiverder beeld van de beleving van de echtscheiding door hun kind. Door dit onderzoek aan te vullen met rapportages van de ouders zelf en van de leerkracht ontstaat een nog completer beeld.

Ook al hebben ouders het beste met hun kinderen voor, ze kunnen nu eenmaal niet alles zelf weten. Daarom is een professionele familiedeskundige een waardevolle toevoeging binnen het scheidingsproces.

Het project Samen de Zorg® bestaat uit de volgende fasen:

- 1) Een kort kennismakingsgesprek met het gezin.
- 2) Een intakegesprek met de ouders.
- 3) Het opvragen van informatie over het kind bij de school.
- 4) Een gesprek met het kind (vanaf 4 jaar).
- 5) Een nagesprek met het kind waarin onder meer bepaald kan worden wat vertrouwelijk dient te blijven.
- 6) Het samenbrengen van alle bevindingen (2, 3, 4 en 5) in een rapportage.
- 7) Het nagesprek met de ouders (toelichting op de rapportage).
- 8) Het viergesprek. Dit is het moment waarop de familiedeskundige samen met de mediator voor de ouders beschikbaar zijn bij het maken van afspraken over de verdeling van de zorg en de opvoeding van hun kinderen (het ouderschapsplan). Bij een scheidingsproces waarbij het overleg gebaseerd is op een 2-advocatenprocedure dient u voor het viergesprek een vijfgesprek te lezen.

Nazorg

Scheiden is voor ouders en kinderen een proces. Het is geen momentopname. Het loopt door! Zelfs nog vele jaren en vaak onopgemerkt. Gebeurtenissen na de scheiding kunnen iedere keer weer herinneren aan het moment van de scheiding. Daarnaast is het leven na een scheiding in alle opzichten en voor iedereen, ouders, kinderen en dierbaren, totaal anders dan het leven ervoor. Daarin moeten zij allemaal hun weg zien te vinden, leren omgaan met deze veranderingen. Voor ouders geldt bovenal dat zij moeten leren oog te houden voor hun kind(eren).

Pedagogisch verantwoord ouderschap houdt in dat ouders zich bewust zijn van de leeftijdsfase waarin hun kind zich begeeft en zij hun kind op de juiste wijze begeleiden naar een volgende fase. Dat vereist veel afstemming tussen ouders. Niet zelden vereist het kennis van zaken, die niet altijd bij ouders optimaal aanwezig is.

Vandaar dat het project Samen de Zorg® fungeert als onze nulmeting. De feiten en omstandigheden van deze meting behoren dan ook beschreven te worden binnen de juridische kaders van het echtscheidingsconvenant. In combinatie met de belangen die de ouders nastreven ten aanzien van hun ouderschap vormen zij de uitgangspunten voor de te maken afspraken over de verdeling van de zorg en de opvoeding van hun kinderen. Een wijziging van omstandigheden aan de zijde van het kind of aan de zijde van een ouder is voldoende om tot aanpassing van de afspraken in kwestie over te gaan.

Dat vereist een gestructureerde evaluatie waar ouders actief voor dienen te kiezen. Het is 'des mediators' om ouders hiertoe te stimuleren. Daarmee ontstaat een repeterend geheel, waarbij ook de familiedeskundige een rol van betekenis blijft spelen. Voor het kind, omdat er vele nieuwe facetten kunnen ontstaan, waaronder die van een nieuw gezin. Voor de ouders, omdat zij er belang bij hebben zich optimaal te laten informeren over de ontwikkeling van hun kind en de wijze waarop het kind nieuwe situaties beleeft.

Precies daarom vinden wij ook dat het ouderschapsplan gezien moet worden als een doorlopend plan. Met het oog hierop hebben wij een begeleidingstraject ontwikkeld. Elk kind vanaf 4 jaar krijgt begeleidingsgesprekken met de familiedeskundige aangeboden op 3, 6, 12, 18 en 24 maanden na de fysieke scheiding; het moment waarop de ouders gescheiden zijn gaan wonen. Op de momenten 3 en 18 maanden vinden terugkoppelingen naar de ouders plaats in de vorm van korte schriftelijke rapportages

door de familiedeskundige. Op de momenten 6, 12 en 24 maanden vinden terugkoppelingen plaats in de vorm van evaluatiegesprekken tussen de ouders en de familiedeskundige. Daarnaast wordt er een gesprek met de mediator geïnitieerd wanneer er sprake is van een wijziging in de afspraken en schriftelijke vastlegging gewenst is of wanneer er ongewenste conflicten zijn tussen de ouders. Voor de begeleidingstrajecten is ook ondersteunend materiaal ontwikkeld dat is afgestemd op het leeftijdsniveau van het kind. Op deze wijze kunnen de ouders, de familiedeskundige en de mediator een specifiek traject uitstippelen dat tot doel heeft een optimale bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van het kind.

Achtergronden familiedeskundige

Wij hebben ervaren dat echtscheidingsproblematiek in de hulpverlening een onderwerp is dat je overal tegenkomt. Dat is niet zo vreemd, want uit onderzoek blijkt dat de probleemscore van scheidingskinderen gemiddeld ruim anderhalf keer zo hoog is als die van kinderen uit intacte gezinnen (Ed Spruijt, 2007). Het vreemde is echter dat er nauwelijks hulpverleners zijn die zich gespecialiseerd hebben in een dergelijke problematiek. Daarnaast hebben wij ervaren dat het werken met ouders en kinderen in echtscheidingsituaties specifieke vaardigheden vereist, waaronder conflicthantering.

Bovenstaande ervaringen hebben ertoe geleid dat wij het noodzakelijk achten dat een familiedeskundige, zoals wij de specialist op dit gebied noemen, aan een zekere kwaliteit moet voldoen om kinderen en ouders in scheidingsituaties te kunnen begeleiden.

In navolging hierop hebben wij samen met onze zakenpartner de BTSW Groep een opleiding ontwikkeld tot familiedeskundige. Hulpverleners die willen deelnemen aan deze opleiding dienen te beschikken over een afgeronde universitaire opleiding kinder- en jeugdpsychologie. In uitzonderlijke gevallen kan een hulpverlener wanneer deze niet over deze vooropleiding beschikt op basis van een toelatingstoets toegang verwerven tot de opleiding. De opleiding tot familiedeskundige bestaat uit:

- 5-daagse NLP Practitioner
- Literatuurstudie en toetsing ten aanzien van kinderen in echtscheidingsituaties en mediation
- 2-daagse kennismaking met de praktische kant van mediation in het algemeen en de positie van het ouderschapsplan bij scheidingsbemiddeling in het bijzonder.
- Het inleveren van een geanonimiseerde casus.
- Het uitvoeren van 3 eigen cases onder supervisie.

Na afronding van bovenstaande opleiding mag de hulpverlener zich familiedeskundige noemen.

¹ Literatuurlijst

Ed Spruijt: Scheidingskinderen

Tot slot

Samen de Zorg® betekent dat ouders samen de zorg houden en daar welbewust en actief mee omgaan. Het betekent ook dat de mediator ervan overtuigd is dat een goede familiedeskundige een meerwaarde heeft voor het scheidingsproces. Zo houdt de mediator dankzij de deskundigheid van een andere professional de ouders op het juiste spoor.

Samen de Zorg® is een initiatief van de Alera Groep. Alera betekent 'zorgen voor' en staat voor een goede samenwerking tussen alle betrokkenen bij een echtscheiding. Meer weten over onze visie op scheiden? Kijk dan op www.kindenechtscheiding.nl.

Derden over ons project Samen de Zorg®

Dr. Martine F. Delfos, Lector Hogeschool Edith Stein voor het lectoraat Virtuele Ontwikkeling van de Jeugd over Samen de Zorg: "Het project Samen de Zorg is een integer programma dat oprecht probeert om kinderen die te maken hebben met scheiding zo goed mogelijk bij te staan. Het is erop gericht ouders te laten samenwerken daar waar hun gemeenschappelijke zorg is: het kind. In dit programma staat het kind écht centraal en wordt getracht kinderen zo sterk mogelijk te laten zijn onder de last die ze ervaren van de scheiding."

Dr. Martine F. Delfos is psycholoog/therapeut/wetenschapper en is onder andere gespecialiseerd in het werken met meervoudig getraumatiseerde kinderen en volwassenen. Zij werkt onder andere binnen de jeugdhulpverlening en verzorgt nascholing aan psychologen, orthopedagogen, artsen, maatschappelijk werkers en groepsleiders. Martine Delfos heeft als auteur al meer dan 40 titels op haar naam staan.

Bijlage BTSW

BTSW is een particulier initiatief op het gebied van de geestelijke gezondheidszorg dat al meer dan 20 jaar op professionele wijze psychologische hulpverlening aan kinderen en hun opvoeders biedt.

In de voorbije jaren zijn we meer dan eens betrokken geraakt in opvoedsituaties waarbij kinderen in de knel kwamen door scheiding van hun ouders. Vooral de zeer schrijnende cases blijven je dan bij, maar ook het opbloeien van kinderen als de situatie thuis weer rustiger of veiliger wordt.

Uiterst opstandig en zelfs agressief gedrag alsmede een duidelijke teruggetrokkenheid of jong functioneren zijn gedragingen waarmee kinderen aangemeld kunnen worden en welke vaak rechtstreeks gerelateerd zijn aan de problemen die er tussen ouders spelen ten tijde van scheiding of er na. Zo ook als er nieuwe partners van ouders en vaak ook stiefzusters en broertjes in het leven van het kind verschijnen.

Toen Birgit, Jack en Rik ons benaderden voor samenwerking zagen wij een kans om in een heel vroeg stadium een bijdrage te leveren aan de preventie en eventuele curatie van emotionele, relationele, psychische en/of didactische problemen bij kinderen in min of meer onveilige, minder stabiele gezinssituaties die leiden of hebben geleid tot een scheiding van ouders.

Om een en ander planmatig en systematisch te benaderen hebben we een model ontwikkeld waarlangs de geestelijke gezondheidszorg aan kinderen al vanaf een vroeg moment op verantwoorde wijze gewaarborgd wordt en blijft.

Inmiddels zijn, via goed opgezette interne opleidingen, al diverse familiedeskundigen opgeleid binnen de totale organisatie van BTSW, hetgeen heeft geresulteerd in de aanwezigheid van een specialist in elke BTSW vestiging in het land.

En omdat scheidingen vaak gepaard gaan niet alleen met psychosociale stress als gevolg van spanningen in de relaties maar ook vaak financiële problemen worden ervaren, is het een prettige bijkomstigheid dat de erkende hulp van de BTSW medewerkers in de meeste gevallen (gedeeltelijk) door de zorgverzekeraars worden vergoed (gz-psychologie).

Bijlage Alera Groep

De grondleggers Jack van Sabben (Master of Financial Planning - NMI mediator), Rik Smit (gecertificeerd financieel planner - NMI mediator) en drs. Birgit Thijssen (psycholoog NIP) hebben de professionele handen ineen geslagen om kinderen en ouders in echtscheidingssituaties op een bijzondere manier te helpen.

Birgit Thijssen is geboren in 1978 en afgestudeerd als psycholoog aan de Katholieke Universiteit van Brabant in Tilburg (tegenwoordig UvT).

Na haar studie is zij als cognitief gedragstherapeut gaan werken bij HSK, een instantie die mensen met werkgerelateerde problematiek behandelt. Al gauw kwam zij erachter dat zij iets miste in haar werk. "Ik besepte dat ik meer mijn hart moest volgen en dat lag niet in het werk dat ik destijds deed. Wat ik wilde was: me ontzettend graag verdiepen in de psyche van het kind".

Zij volgde haar gevoel en kreeg een baan bij de S.O.M. (Stichting Onderwijsbegeleiding Midden-Brabant). Bij de S.O.M. is zij gedurende bijna 4 jaar educatief adviseur geweest op scholen in Midden-Brabant. "Erg leuk, maar veel te divers, voor mij althans. Ik wilde me liever specialiseren. Gevoelsmatig kan ik dan meer voor anderen betekenen".

In deze tijd had zij ook veel contact met Jack van Sabben, mediator en goede vriend. In zijn praktijk kwam hij regelmatig ouders tegen die zich ernstige zorgen maakten over hun kinderen nu ze gingen scheiden. Dit probleem hebben Birgit en Jack met elkaar besproken en na een aantal maanden brainstormen werd een idee geboren. "We wilden iets opzetten waardoor kinderen in echtscheidingssituaties daadwerkelijk geholpen zouden kunnen worden en niet pas achteraf, maar juist vooraf".

Dit idee inspireerde Birgit enorm. Het was dan ook vanzelfsprekend voor haar dat zij hier veel tijd in wilde stoppen en daarom zegde zij haar baan bij de S.O.M. op. Vanaf dat moment (januari 2007) heeft zij zich, samen met Jack en later met Rik Smit erbij, volledig gestort op het ontwikkelen van Kind en echtscheiding.nl. En zie hier het resultaat. "Naar mijn mening is er iets ontzettend moois uit voortgekomen. We hopen op deze manier kinderen en ouders in de periode rondom de echtscheiding te kunnen helpen, zodat deze moeilijke weg iets makkelijker begaanbaar wordt, voor kinderen en natuurlijk voor hun ouders".

Jack van Sabben is in 1954 geboren in Middelburg en woont in Westerhoven. Hij is heel betrokken in zijn werk en is constant op zoek naar verbeteringen. De Zeeuwse lijfspreuk "Luctor et Emergo" (Ik worstel en kom boven) is zijn lijfspreuk. Jack probeert zo dicht mogelijk bij zichzelf te blijven en zich volledig in te zetten voor dat waar hij in geloofd. Hij geeft aan dat hij zelf een scheiding heeft meegemaakt in 1989. Deze ervaring en zijn ervaring als echtscheidingsmediator is voor hem mede een drijfveer geweest voor het opzetten van dit concept. Hij geeft aan dat het lot hun samengebracht om deze bijzondere opdracht

te mogen uitvoeren en te delen.

Begin 2001 heeft hij zijn opleiding tot financieel planner (FFP) met succes afgerond en aansluitend zijn Master of Financial Planning (MFP) opleiding aan de Tias Business School van de Tilburg University. Zijn afstudeerscriptie had als titel "Scheiden kan minder lijden zijn", met als subtitel "bestaan er andere goede oplossingen voor verdeling van vermogensbestanddelen bij (echt)scheiding?". Begin 2005 heeft hij, samen met Rik, zijn mediation opleiding afgerond en aansluitend is hij NMI mediator geworden.

Binnen zijn werkzaamheden als mediator kreeg hij te maken met kinderen binnen echtscheidingsituaties. Deze ervaringen en de veranderde wetgeving brachten hem in contact met een goede vriendin Birgit Thijssen. Samen met Rik zijn zij gaan kijken naar waar kinderen binnen echtscheidingsprocessen mee te maken (gaan) krijgen. Uiteindelijk is hieruit Kind en echtscheiding.nl ontstaan.

Jack beseft dat het concept van Kind en echtscheiding.nl een begin is om de belangen van kinderen meer te waarborgen en dat er nog een zeer lange weg te gaan is. De ervaringen tot heden hebben hem gesterkt dat er een steeds breder draagvlak ontstaat voor deze benadering. Jack geeft aan dat een ieder wel een ervaring heeft over het wel en wee van kinderen binnen een relatiebeëindiging.

Hij is van mening dat de ontwikkelde werkwijzen een toegevoegde waarde hebben voor de belangen van kinderen en ouders binnen het proces van relatiebeëindiging. Verder beseffen Birgit, Rik en hij zich dat dit een doorlopende ontwikkeling en innovatie is voor een ieder die bij dit proces betrokken is. Vanuit de Alera Groep willen zij een omgeving creëren waarin dit mogelijk is.

Rik Smit is geboren in 1959 en noemt zichzelf een toegewijd mediator. Smit probeert in alles wat hij doet zo dicht mogelijk te blijven bij wat hij noemt zijn oergevoel. "Een gevoel dat diep in me geworteld is. Het leven bevat volgens mij impliciet een soort levensopdracht op zoek te gaan naar dat gevoel. Slaag je erin je leven zo in te richten dat je dit gevoel kunt beleven, dan lijkt hiermee een goede basis gelegd voor een gevoel van welzijn."

Na zijn studie aan de Academie voor Lichamelijke Opvoeding (ALO) en een zestal jaren als docent lichamelijke opvoeding zag hij zich gedwongen om te scholen als gevolg van het sterk aantal geslonken aantal leerlingen. Smit kwam terecht bij de levensverzekeraar AMEV. Als hij acht jaar later daar vertrekt, heeft hij alle kneepjes van het pensioenvak geleerd en begint hij als financieel planner. In 1999 start hij samen met Greet Vernooij de maatschap Smit Vernooij c.s.; op dat moment één van de eerste praktijken waar op uurtarief gewerkt wordt. Over oergevoel gesproken!

Toch was de cirkel nog niet helemaal rond. Dat gevoel kwam pas na het lezen van een boek over scheidingsbemiddeling en de wijze waarop kinderen een scheiding van hun ouders ervaren. Een leergang scheidingsbemiddeling gaf uiteindelijk de professionele basis om de cirkel te sluiten. Inmiddels is Smit gecertificeerd NMI mediator. De combinatie van financieel planner en mediator is zijn invulling om dicht bij zijn oergevoel te blijven. "Dat oergevoel zegt me mensen te bewegen naar elkaar en zichzelf te luisteren om zo bij te dragen aan hun eigen welzijn en dat van hun kinderen. In financiële- en in persoonlijke zin. Mijn cirkel begon met het laten bewegen van mensen. Een kwart eeuw na de beroepsopleiding aan de ALO is de cirkel rond en schep ik nog steeds voldoening in mensen te bewegen."

De cirkel mag dan wel rond zijn, maar de omtrek ervan laten toenemen met nieuwe ervaringen beschouwt hij als leerzaam geschenk. Die houding is van invloed op zijn rol en werkzaamheden binnen de Alera Groep.

Ons motto is:

"Hoe eerder er in het scheidingstraject hulp geboden wordt, hoe groter de kans dat scheidingsgerelateerde problemen bij kinderen tot een minimum beperkt blijven".